

EWA G. RUNO, JANUSZ KOCEL

Metodyczne podstawy analizy czynników wpływających na poziom inwestycji w prywatnych firmach leśnych

Methodology for the analysis of factors influencing the level of investment in private forest companies

ABSTRACT

Runo E. G., Kocel J. 2015. Metodyczne podstawy analizy czynników wpływających na poziom inwestycji w prywatnych firmach leśnych. Sylwan 159 (3): 211-219.

The article presents the effect of selected factors on the level of investment in private forest companies providing services to the State Forests in Poland. The scope of research included the characterization of private forest companies providing services to the State Forests and forestry enterprises, the factors affecting the level of investment in private forest companies and the relationships between those factors and the level of investment in private forest companies. The data on the financial performance of forest districts and on the extent of their tasks in the field of timber harvest were obtained from the General Directorate of State Forests, while the information in the field of competition in the forestry labour market was obtained from the materials made available by the Forest Research Institute. The data necessary to analyze the influence of selected factors on the level of investment in private forest companies were obtained through a questionnaire survey. The survey was carried out in 2006 and 2007 and concerned the current financial and investment situation (2004-2006) and the strategy for further action. From the companies participating in the survey in 2008, those were selected that showed the level of investment in excess of 5%. The survey included the decision-making process preceding the investment decision and investment plans of the companies. Nine external factors were subjected to statistical verification. They were related to the recipients of the services (forest districts), barriers to the introduction of modern technical resources, the situation on the labour market and competition on the forest services market. Among the factors of internal origin, there were 14 factors related to the financial potential of companies, the terms of corporate governance, technical resources and business strategy. For statistical verification of the factors, an indicator of the level of investment in private forest companies was developed. The effect of the examined factors on the level of investment in private forest companies was verified statistically. The analyzes were performed in SPSS. The presented research methodology for the analysis of factors influencing the level of investment in private forest companies providing services to the State Forests allowed answering the questions about the level and scope of the impact of individual external and internal factors, as well as formulating conclusions indicating the possibility of improving the situation in the forest services sector.

KEY WORDS

private forest companies, investment, external factors, internal factors

ADDRESSES

Ewa Grażyna Runo ⁽¹⁾ – e-mail: ewa.runo@wp.pl

Janusz Kocel ⁽²⁾ – e-mail: kocelj@ibles.waw.pl

⁽¹⁾ Ochudno 122, 07-200 Wyszaków

⁽²⁾ Zakład Zarządzania Zasobami Leśnymi, Instytut Badawczy Leśnictwa; Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej 3, 05-090 Raszyn

Wstęp

Prywatne firmy leśne muszą inwestować, aby mogły się rozwijać i być konkurencyjne na rynku usług leśnych. Podejmowanie decyzji inwestycyjnych wymaga od właścicieli firm lub członków zarządu analizy czynników zewnętrznych i wewnętrznych wpływających na wielkość inwestycji i kierunki inwestowania. Na czynniki zewnętrzne, przesądzające o podjęciu decyzji inwestycyjnych (np. wielkość pozyskania surowca drzewnego przez nadleśnictwa, czas trwania kontraktów zawieranych z nadleśnictwami), najczęściej firma leśna nie ma wpływu lub wpływ ten jest niewielki. Z kolei czynniki wewnętrzne to zespół czynników związanych m.in. z sytuacją finansową firmy, skłonnością właściciela do inwestowania, posiadanymi środkami technicznymi (zużyciem tych środków i stopniem ich wykorzystywania) czy strategią działania firmy. Gospodarkę leśną cechuje powolne adaptowanie nowych technologii prac, wynikające z długiego cyklu produkcji leśnej. Zmiany w tym zakresie następują stopniowo, a zachowanie przedsiębiorców leśnych w sferze inwestowania cechuje znaczny tradycjonalizm. Stosowanie nowoczesnych metod w procesie podejmowania decyzji inwestycyjnych jest ograniczone zarówno brakiem wiedzy, jak i przygotowania fachowego przedsiębiorców leśnych, a w wielu przypadkach także brakiem lokalnej konkurencji, która wymusiłaby na firmie działania wyprzedzające w ekspansji rynkowej i umacniające jej pozycję rynkową poprzez inwestowanie w nowoczesny sprzęt.

Celem badań było określenie wpływu wybranych czynników na poziom inwestycji w prywatnych firmach leśnych pracujących dla Lasów Państwowych. Weryfikowano następujące hipotezy: 1) na poziom inwestycji w prywatnych firmach leśnych największy wpływ mają czynniki pochodzenia wewnętrznego, 2) wpływ czynników zewnętrznych, pochodzących z otoczenia firm, jest niewielki.

Materiał i metody

Badaniom poddano 1009 firm, które odpowiedziały na ankietę skierowaną do wszystkich firm pracujących dla LP. Kwestionariusz ankiety opracowano, uwzględniając metodykę wykorzystaną w badaniach ankietowych firm leśnych prowadzonych przez Instytut Badawczy Leśnictwa w Warszawie [Kocel 2003] i Finnish Forest Research Institute (ankieta „Thoughts for forest machine entrepreneur questionnaire”) oraz teoretyczne podstawy zbierania danych jakościowych [Mazurek-Łapińska 2005; Stabryła 2005; Silverman 2006].

Ankieta „Wieloosobowa firma prywatna” zawierała dwie części dotyczące sytuacji finansowej, inwestycyjnej i strategii dalszego działania badanych firm. Badania własne obejmowały dane i informacje dotyczące sytuacji finansowej i poziomu inwestycji firm wieloosobowych za lata 2004 i 2005. Dane dotyczące czynników zewnętrznych pochodziły z dwóch źródeł. Dane o osiągniętych wynikach finansowych nadleśnictw i wielkości zadań z zakresu pozyskania drewna za lata 2004-2005 uzyskano z Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w Warszawie, a informacje z zakresu konkurencyjności na leśnym rynku pracy zaczerpnięto z materiałów udostępnionych przez Instytut Badawczy Leśnictwa w Sękocinie Starym. Charakteryzowały one sytuację na leśnym rynku usług w latach 2004-2009.

W 2008 roku spośród firm biorących udział w badaniu wybrano 269 firm, które wykazały wskaźnik poziomu inwestycji powyżej 5%, przedstawiony we wzorze [1]. Ankieta zawierała 9 pytań. Cztery pytania dotyczyły prowadzonych badań, tj. procesów decyzyjnych przed podjęciem

decyzji o inwestowaniu. Pytano o ocenę rynku usług, konkurencji i efektywności inwestycji. Jedno z pytań dotyczyło przesłanek, jakimi kierowali się przedsiębiorcy przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych. Pozostałe pytania odnosiły się do zamierzeń inwestycyjnych firm i wykorzystania funduszy europejskich do ich finansowania (w niniejszej publikacji tych informacji nie wykorzystano). Ankiety do firm przekazano listownie. Odpowiedzi udzieliło – telefonicznie lub odsyłając kwestionariusz ankiety pocztą – 213 firm.

W literaturze przedmiotu nie znaleziono metody, która pozwoliłaby w pełni zrealizować cel niniejszej pracy. Konieczne zatem było opracowanie we własnym zakresie metody pozwalającej na ustalenie istotnych czynników wpływających na poziom inwestycji w prywatnych firmach leśnych świadczących usługi dla Lasów Państwowych.

Wskaźnik poziomu inwestycji w prywatnych firmach leśnych W_i , wykorzystany do weryfikacji statystycznej czynników, wyrażono następującym wzorem:

$$W_i = \frac{N_i}{P_f} \cdot 100 \quad [1]$$

gdzie:

N_i – wielkość nakładów inwestycyjnych firmy,

P_f – wielkość przychodów rocznych firmy ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych.

Wskaźnik poziomu inwestycji, wyrażony w procentach, obliczono dla każdej badanej firmy leśnej. Do wyliczenia tego wskaźnika użyto wielkości przychodu ze sprzedaży towarów i usług oraz operacji finansowych, zgodnie z ustawą o swobodzie działalności gospodarczej [Ustawa... 2004], a nie, co powszechnie stosuje się w rachunkowości zarządczej, wielkości dochodu [Balcerowicz 2002]. Wybór tego rozwiązania metodycznego został podyktowany prowadzeniem przez większość firm leśnych ryczałtu ewidencjonowanego jako formy opodatkowania oraz rezygnacją z podawania poziomu dochodów firm leśnych, które uznawane są powszechnie za tajemnicę firmy [Markowski 2011].

Charakterystyki struktury wielkości zatrudnienia w firmach świadczących usługi na rzecz Lasów Państwowych dokonano na podstawie danych za lata 1993-2011. Przedstawione dane pochodzą z monitoringu sektora usług leśnych przeprowadzonego przez Instytut Badawczy Leśnictwa, jak również z bazy danych Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych. Przedstawienie charakterystyki typowego polskiego przedsiębiorcy leśnego jest w zasadzie niemożliwe. Każdy przedsiębiorca jest odmienny i wyjątkowy, ze względu na swą osobowość [Drucker 1994]. Przedsiębiorców leśnych scharakteryzowano zatem pod względem takich cech biograficznych jak wiek, wykształcenie, poprzedni zawód i doświadczenie w prowadzeniu działalności gospodarczej na własny rachunek (w tym staż w prywatnej przedsiębiorczości leśnej). Materiały źródłowe uzyskano bezpośrednio od przedsiębiorców leśnych w drodze badań ankietowych przeprowadzonych w ramach monitoringu sektora usług leśnych.

Na podstawie analizy literatury przedmiotu można zauważyć, że czynniki wpływające na decyzje inwestycyjne przedsiębiorców dzielą się na czynniki pochodzące z otoczenia przedsiębiorstwa (czynniki zewnętrzne) i na czynniki związane z potencjałem ekonomicznym i organizacyjnym przedsiębiorstwa (czynniki wewnętrzne). Podział ten wykorzystano w niniejszej pracy do zbadania oddziaływań obu grup czynników na poziom inwestycji w prywatnych firmach leśnych. Analizę oddziaływań czynników pochodzących z otoczenia firm leśnych na poziom inwestycji wykonano w obszarach związanych z odbiorcami usług (nadleśnictwami), barierami wprowadzania nowoczesnych środków technicznych, sytuacją na rynku pracy i konkurencją na rynku usług leśnych.

W obszarze odbiorcy usług zbadano zależności między poziomem inwestycji badanych firm a wynikiem finansowym nadleśnictw (zyskiem lub stratą), wielkością pozyskania surowca drzewnego przez nadleśnictwa oraz długością okresów, na które nadleśnictwa zawierały umowy. Analiza dwóch pierwszych czynników wynikała z założenia, że firmy leśne świadczące usługi na rzecz nadleśnictw tzw. towarowych, wykazujących dodatni wynik finansowy (zysk), są w korzystniejszej sytuacji finansowej i mają większą skłonność do inwestowania rzeczowego. Podobną uwagę można odnieść do rozmiaru pozyskania drewna przez nadleśnictwa. W tym przypadku większa skłonność firm do inwestowania w wysoko wydajny i drogi sprzęt techniczny do wykonywania usług z zakresu pozyskiwania drewna może być związana z większym wolumenem tych prac. Natomiast przyjęcie założenia, iż firmy, z którymi nadleśnictwa zawarły umowy wieloletnie (nie na dłużej jednak niż 4 lata), wykazują większą skłonność do inwestowania, może być uzasadnione faktem, że dzięki temu mają większą wiarygodność kredytową oraz większe możliwości zgromadzenia funduszy na rozwój firmy. Bariery wprowadzania nowoczesnych środków technicznych (np. przy pozyskaniu surowca drzewnego lub zagospodarowaniu lasu) zostały określone na podstawie wcześniej przeprowadzonego monitoringu sektora usług leśnych, literatury przedmiotu oraz doświadczeń własnych autorów i obejmują: wysoką cenę specjalistycznego sprzętu, wysokość stawek za wykonanie usług specjalistycznym sprzętem, brak zgody nadleśnictw na wykonywanie prac specjalistycznym sprzętem i inne bariery wymienione przez przedsiębiorców leśnych. Sytuacja na rynku pracy została przeanalizowana na podstawie parametrów związanych z zatrudnianiem wykwalifikowanych pracowników i wpływem poziomu zatrudnienia na poziom inwestycji, zakładając, że firmy leśne – wraz z pojawieniem się trudności z zatrudnieniem wykwalifikowanych robotników – szukają wzrostu wydajności pracy w nowoczesnych maszynowych technologiach stosowanych przede wszystkim w pozyskiwaniu drewna [Moskalik 2004]. Konkurencję na rynku usług leśnych potraktowano jako siłę napędową firmy leśnej w rywalizacji między firmami działającymi na leśnym rynku usług – rywalizacji o większą wydajność pracy, niższe koszty i stosowanie technologii o mniej szkodliwym oddziaływaniu na środowisko leśne. Do przeprowadzenia analizy związków między poziomem inwestycji w firmach leśnych a wielkością konkurencji na rynku usług leśnych wykorzystano wskaźnik konkurencji obliczony według następującego wzoru:

$$W_k = \frac{L_o}{L_p} \cdot 100 \quad [2]$$

gdzie:

- W_k – wskaźnik konkurencyjności na leśnym rynku usług w danym roku,
- L_o – liczba ofert złożonych przez firmy leśne w pierwszym postępowaniu na zamówienia podstawowe nadleśnictw,
- L_p – liczba części (pakietów) zamówienia podstawowego na usługi leśne zdefiniowanego do przetargu przez nadleśnictwa na dany rok.

Badanie wpływu czynników pochodzenia wewnętrznego na poziom inwestycji w firmach leśnych wykonano w czterech obszarach ich działalności, wymienianych przez Iwina i Niedzielskiego [2002], Bławata [2004], Towarnicką [2004] oraz Różańskiego [2006], a mianowicie: potencjału finansowego firm, warunków zarządzania firmami, zasobów technicznych i strategii działania.

W obszarze potencjału finansowego firm badano zależność między poziomem inwestycji a takimi parametrami jak przychody brutto, poziom rentowności, pochodzenie źródeł przychodów, wielkość zatrudnienia czy zdolność kredytowa. Poziom inwestycji w firmach analizowano w zależności od wieku i wykształcenia właściciela firmy, czasu istnienia firmy oraz struktury

prawno-organizacyjnej. Zasoby techniczne firm określono na podstawie stopnia zużycia środków technicznych badanej firmy leśnej i stopnia wykorzystania posiadanych środków technicznych. W celu określenia stopnia zużycia środków technicznych opracowano wskaźnik zużycia majątku trwałego firmy leśnej W_z , który wyrażono następującym wzorem:

$$W_z = \frac{1}{n} \sum_{k=1}^n \frac{\sum_{j=1}^J \text{łączny wiek środka}_{jk}}{\text{łączna liczba środków}_k} = \frac{1}{n} \sum_{k=1}^n \frac{\text{łączny wiek wszystkich środków}_k}{\text{łączna liczba środków}_k} \quad [3]$$

Wskaźnik zużycia majątku trwałego firmy leśnej W_z wyliczony został dla każdej badanej firmy. Średnie zużycie środków technicznych wyliczono jako stosunek łącznego wieku posiadanych środków technicznych do liczby tych środków. Wyliczając sumy wieku i liczby środków technicznych, pominięto wymieniane przez przedsiębiorców leśnych w „Wykazie środków technicznych firmy” pilarki spalinowe. Są to środki o krótkiej żywotności, w związku z czym ich uwzględnienie spowodowałoby znaczne obniżenie poziomu wartości obliczanego wskaźnika.

W celu określenia stopnia wykorzystania posiadanych przez firmy leśne środków technicznych opracowano wskaźnik średniego wykorzystania środków technicznych firmy W_w , który został wyrażony następującym wzorem:

$$W_w = \frac{1}{n} \sum_{k=1}^n \frac{\sum_{j=1}^J \text{liczba środków}_{jk} \times \text{wykorzystanie}_{jk}}{\text{łączna liczba środków}_k} \quad [4]$$

Wskaźnik średniego poziomu wykorzystania środków technicznych firmy W_w został obliczony dla każdej firmy biorącej udział w badaniu. Przedsiębiorcy podawali w ankietach poziom wykorzystania maszyn w stosunku do ich faktycznych możliwości produkcyjnych (w procentach). Również przy wyliczaniu tego wskaźnika odrzucono dane odnoszące się do wykorzystania pilarek, gdyż w tym przypadku znacznie zawiązałyby one jego poziom. W obszarze strategicznych działań firm leśnych przeprowadzono analizy dotyczące zależności między poziomem inwestycji a sposobem finansowania inwestycji przez firmy leśne, procedurami decyzyjnymi w procesie inwestycyjnym, kierunkami rozwoju firm oraz zamierzeniami przedsiębiorców na najbliższą przyszłość.

Wpływ badanych czynników na poziom inwestycji w prywatnych firmach leśnych poddano weryfikacji statystycznej. We wszystkich stosowanych metodach statystycznych decyzję o przyjęciu lub odrzuceniu H_0 podejmowano na podstawie wartości granicznego poziomu prawdopodobieństwa p poniżej 0,05. Analizy wykonano w programie SPSS [Żwirbła 2001; Malarska 2005; Luszniewicz 2006; King 2009].

Wyniki i dyskusja

Badane firmy leśne w całości zaliczają się do sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) w rozumieniu klasyfikacji przedsiębiorstw [Rozporządzenie... 2004; Ustawa... 2004]. Zdecydowana większość tych firm (87,5%) zalicza się do grupy mikroprzedsiębiorstw, tj. firm zatrudniających do 9 osób. Wielkość badanych firm ma odzwierciedlenie w rodzaju prowadzonej dokumentacji finansowo-rachunkowej, która w większości jest uzależniona od przepisów podatkowych. W latach 2004-2005 aż 49% firm leśnych rozliczało się z podatków ryczałtem ewidencjonowanym, a 48% firm prowadziło podatkową księgę przychodów i rozchodów [Kocel 2013]. W związku z tym przeprowadzone badania dotyczące finansów firm leśnych napotykały trudności w uzyskaniu dokładnych danych odnoszących się do ponoszonych nakładów i kosztów. W badanych firmach leśnych

stosujących ryczałtową formę opodatkowania niemożliwe było uzyskanie informacji o poniesionych kosztach, gdyż w tej formie opodatkowania firma ewidencjonuje przychody. Dobrym wskaźnikiem charakteryzującym obciążenie mikroprzedsiębiorstw wydatkami na inwestycje byłoby wykazanie w procentach relacji nakładów inwestycyjnych do osiągniętych przez nie dochodów (przychody minus koszty) [Balcerowicz 2002]. W niniejszych badaniach zastosowano jednak wskaźnik procentowych relacji nakładów inwestycyjnych do przychodu firmy. Wykorzystanie takiego wskaźnika uwarunkowane było rodzajem prowadzonych przez firmy leśne uproszczonych form ewidencji rachunkowej, co nie pozwala na dokładne wyliczenie dochodu, oraz niechęcią przedsiębiorców do ujawniania osiąganych dochodów. Przyjęty do badań wskaźnik pokazuje w przybliżeniu, jaki procent przychodów przedsiębiorcy przeznaczają na inwestycje. Określenie wskaźnika poziomu inwestycji pozwala wnioskować o skłonności analizowanych firm do inwestowania.

W badanej grupie czynników zewnętrznych znalazły się: sytuacja finansowa odbiorców usług, długość zawieranych kontraktów, bariery wprowadzania postępu technicznego, sytuacja na rynku pracy, wielkość popytu na usługi oraz konkurencja. Dla większości przedsiębiorstw sytuacja finansowa odbiorców usług oraz wielkość popytu są głównymi czynnikami oddziałującymi na ich decyzje inwestycyjne [Towarnicka 1996; Ossowski 2004]. W odniesieniu do firm leśnych analiza wpływu czynników dotyczyła wyniku finansowego nadleśnictw zarówno przed, jak i po rozliczeniu z funduszem leśnym. Możliwość kompensowania ujemnego wyniku finansowego nadleśnictwa ze środków tego funduszu powoduje, że przedsiębiorcy, podejmując decyzje o inwestycjach, nie obawiają się utraty płynności finansowej przez odbiorców swoich usług. Z kolei analizę oddziaływań na inwestycje w sektorze usług leśnych przez czynnik popytowy może zakłócać długookresowe planowanie wielkości pozyskania drewna w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych. Istnienie dziesięcioletnich planów dotyczących wielkości i struktury cięć w poszczególnych nadleśnictwach jest dla firm świadczących usługi leśne sytuacją korzystną w porównaniu z innymi branżami, w których planowanie dotyczy najczęściej jednego roku.

Długość okresu, na jaki wykonawcy usług leśnych zawierają umowy z nadleśnictwami, wydaje się być istotnym czynnikiem w podejmowaniu decyzji inwestycyjnych. Rodzaj i długość umów z odbiorcami usług jest ważnym elementem oceny zdolności kredytowej podczas ubiegania się o kredyt finansujący koszty inwestycji. Jak podkreśla Grodecki [2008], jednym z ważnych czynników stabilizujących firmy leśne są umowy wieloletnie zawierane przez nadleśnictwa z wykonawcami usług. Umożliwiają one firmom m.in. przyjęcie określonej strategii rozwoju (a nie funkcjonowanie od przetargu do przetargu), stabilizację na rynku oraz zgromadzenie środków finansowych na rozwój. Umowy wieloletnie są także wymogiem banków przy ubieganiu się o udzielenie kredytu inwestycyjnego.

Obecna i potencjalna konkurencja jest zaliczana do czynników warunkujących realizację inwestycji [Iwin, Niedzielski 2002]. Zdaniem Portera [2006] natężenie konkurencji w sektorze nie jest ani sprawą zbiegu okoliczności, ani pecha przedsiębiorcy, lecz wynika ze struktury ekonomicznej sektora i wychodzi daleko poza zachowania obecnych konkurentów. Kluczowym elementem otoczenia firmy jest sektor, w którym konkuruje. Jego struktura wywiera silny wpływ na określenie konkurencyjnych reguł, a także strategii, które firma może stosować. Na potrzeby niniejszej pracy opracowano wskaźnik konkurencji na rynku usług leśnych. Zgodnie z przyjętymi procedurami organizowania przetargów na usługi z zakresu gospodarki leśnej przez nadleśnictwa pierwsze postępowanie przetargowe jest organizowane pod koniec roku kalendarzowego poprzedzającego rok, w którym będą obowiązywały wyniki przetargu. Z dużym prawdopodo-

bieństwem można przyjąć, że wskaźnik konkurencji odzwierciedla sytuację w sektorze usług leśnych w roku obowiązywania umów.

Do czynników związanych z otoczeniem firm z pewnością należy zaliczyć sytuację panującą na rynku pracy. Wpływ tego czynnika może przybierać różny kierunek, w zależności od panującej na nim sytuacji. Spadek podaży siły roboczej będzie skłaniał przedsiębiorców do szukania rozwiązań technicznych i odejścia od wykonywania prac ręcznie. Przy wzroście bezrobocia i spadku cen pracy sytuacja będzie odwrotna.

W obszarze czynników pochodzenia wewnętrznego wyznaczono 14 czynników związanych z potencjałem finansowym firm, warunkami zarządzania firmami, zasobami technicznymi oraz strategią działania firm. Proces inwestycyjny oraz cele inwestowania powinny być dostosowane do warunków finansowania i możliwości rzeczowo-wykonawczych, tj. technicznych, ekonomicznych i organizacyjnych firm [Iwin, Niedzielski 2002]. Duży wpływ na poziom inwestycji ma wielkość posiadanych środków finansowych przeznaczonych na pokrycie kosztów inwestycji. Wielkość tych środków zależy od źródła ich pochodzenia. Małe firmy nie posiadają dużych zasobów finansowych, a zwłaszcza takich, które mogłyby zamrozić na wiele lat w inwestycjach rzeczowych. Posiadany potencjał inwestycyjny mogą zwiększyć przez pozyskanie źródeł obcych, np. kredytów czy leasingu. Firmy leśne, tak jak większość małych przedsiębiorstw, najchętniej jednak finansują swoje inwestycje z własnych środków [Balcerowicz 2002].

Istotny wpływ na wielkość środków przeznaczanych na inwestycje mogą mieć czynniki związane bezpośrednio z osobą przedsiębiorcy. Znaczący wpływ w tym zakresie ma skłonność przedsiębiorcy do ryzyka, której poziom jest trudny do zbadania. Zależy ona od indywidualnych cech poszczególnych osób, w tym od zdolności, umiejętności, doświadczenia, wiedzy, poglądów, wiary w siebie itd. [Marcinek 2001]. Wykształcenie traktuje się jako jeden z ważnych elementów kompetencji przedsiębiorcy. Wydaje się zatem naturalne, że wyższy poziom wykształcenia jest pomocny w prowadzeniu firmy, m.in. w zarządzaniu jej finansami. Powyższe założenie może zakłócić niewielka liczba przedsiębiorców leśnych posiadających wyższe wykształcenie.

Znaczący wpływ na poziom inwestycji ma infrastruktura techniczna przedsiębiorstwa, a zwłaszcza jej stopień zużycia i wykorzystania zdolności produkcyjnych. Niepełne wykorzystanie środków technicznych, o ile nie jest utrzymywane celowo, wpływa negatywnie na rozwój inwestycji w firmach. Natomiast do inwestowania skłania duże zużycie środków, będące jednocześnie przyczyną zmniejszenia zdolności produkcyjnej tych środków. Odrębnym problemem jest stopień wykorzystania posiadanych środków technicznych w badanych firmach, na co składa się wiele przyczyn, leżących zarówno po stronie firm leśnych, jak i Lasów Państwowych.

Zamierzenia na przyszłość są ściśle związane ze strategią działania firmy na rynku usług leśnych i w ogóle prowadzenia działalności gospodarczej. Rozpatrując miejsce inwestycji rzeczowych w strategii firmy, należy przyjąć, iż inwestycja jest działaniem mającym na celu jej rozwój. Przyjmując charakter strategii, możemy wyróżnić strategię wzrostu i strategię redukcji. Inwestycje są charakterystyczne dla strategii wzrostu, co wiąże się z przyrostem zasobów, zwiększeniem zdolności produkcyjnych, zróżnicowaniem produktów (usług) i doskonaleniem procesu technologicznego (np. maszyny wielooperacyjne).

Według Kozłowskiego [2008] cele strategiczne przedsiębiorstwa można podzielić na trzy podstawowe grupy: 1) osiągnięcie wzrostu i poprawy struktury przychodów, 2) redukcja kosztów i zwiększenie wydajności, 3) zwiększenie wykorzystania aktywów i efektywności. Ostatnią z wymienionych grup można również odnieść do zagadnień związanych ze stopą zwrotu z zaangażowanego kapitału czy stopą zwrotu z inwestycji. W praktyce lepsze wykorzystanie aktywów (wyższa rentowność) powoduje zwiększenie efektywności inwestycji, a tym samym przyspiesza

procesy inwestycyjne w przedsiębiorstwach. Należy jednak pamiętać, że zarówno proces inwestycyjny, jak i cele inwestowania muszą być dostosowane do warunków wewnętrznych firmy (sytuacji finansowej i możliwości rzeczowo-wykonawczych). Często, mimo potrzeby inwestowania w myśl przyjętej strategii rozwoju, nie realizuje się inwestycji z powodu zaspokajania pilnych potrzeb bieżących (np. nieoczekiwany wzrost kosztów).

Podsumowanie

Przedstawiona w niniejszej pracy metodyka zastosowana do analizy czynników zewnętrznych i wewnętrznych wpływających na wielkość inwestycji i kierunki inwestowania posłużyła do przeprowadzenia pierwszych, w tak szerokim zakresie, badań poświęconych problemom inwestowania w prywatnych firmach leśnych w Polsce. Firmy leśne, powstałe w wyniku transformacji polskiej gospodarki leśnej, cechuje pewna odmienność w stosunku do firm zaliczanych do sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Odmienność ta sprowadza się przede wszystkim do tego, że głównym odbiorcą usług firm leśnych są jednostki organizacyjne Lasów Państwowych. Fakt ten kształtuje określone otoczenie rynkowe tych firm, co powinno również znaleźć swoje odzwierciedlenie w przyjętej strategii działania. Jednym z istotnych działań strategicznych firm leśnych jest podejmowanie decyzji inwestycyjnych uwarunkowanych określonymi czynnikami zewnętrznymi i wewnętrznymi. Przeprowadzone zgodnie z przedstawioną metodyką badania dotyczące analizy czynników kształtujących poziom inwestycji w prywatnych firmach leśnych świadczących usługi na rzecz Lasów Państwowych pozwoliły na udzielenie odpowiedzi na pytania dotyczące stopnia i zakresu wpływu poszczególnych czynników zewnętrznych i wewnętrznych, jak i na sformułowanie wniosków wskazujących możliwość poprawy sytuacji w sektorze usług leśnych.

Literatura

- Balcerowicz E. 2002. Mikroprzedsiębiorstwa: sytuacja ekonomiczna, finansowanie, właściciele. CASE, Warszawa.
- Bławat F. [red.]. 2004. Przetrawianie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Wyd. Scientific Publishing Group, Gdańsk.
- Drucker P. 1994. Menedżer skuteczny. Nowoczesność, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Czytelnik, Warszawa.
- Grodecki J. 2008. Sektor usług leśnych w warunkach zmieniającego się rynku pracy. Materiały konferencyjne „Aktualne uwarunkowania rozwoju sektora usług leśnych – dotacje europejskie, technologie, kadry”. 29 maja 2008 r. Centrum Kształcenia Przedsiębiorców Leśnych – Kolegium Rungego, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. 1-8.
- Iwin J., Niedzielski Z. 2002. Rzeczowy majątek trwały. Amortyzacja i inwestycje rzeczowe w finansach przedsiębiorstw. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- King B. M. 2009. Statystyka dla psychologów i pedagogów. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Kocel J. 2003. Sektor usług leśnych – stopień i zakres przemian, instrumenty wspierania oraz rola sektora w łagodzeniu bezrobocia. Maszynopis. Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary.
- Kocel J. 2013. Firmy leśne w Polsce. CILP, Warszawa.
- Kozłowski W. 2008. Zarządzanie inwestycjami rzeczowymi. Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot.
- Luszniewicz A. 2006. Statystyka w zarządzaniu. Wyd. Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania, Białystok.
- Malarska A. 2005. Statystyczna analiza danych wspomaganą programem SPSS. Wyd. SPSS Polska, Kraków.
- Marcinek K. 2001. Ryzyko projektów inwestycyjnych. Wyd. Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach.
- Markowski W. J. 2011. ABC small businessu. Wyd. Marcus, Łódź.
- Mazurek-Łapińska K. 2005. Badania marketingowe, teoria i praktyka. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Moskalik T. 2004. Model maszynowego pozyskiwania drewna w zrównoważonym leśnictwie polskim. Rozprawy Naukowe i Monografie, Warszawa.
- Ossowski J. C. 2004. Bariery wzrostu małych i średnich przedsiębiorstw. W: Przetrawianie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Scientific Publishing Group, Gdańsk.
- Porter M. E. 2006. Przewaga konkurencyjna. Wyd. Helion, Gliwice.

- Rozporządzenie komisji (WE) NR 364/2004 z dnia 25 lutego 2004 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 70/2001 i rozszerzające jego zakres w celu włączenia pomocy dla badań i rozwoju. 2004. Dz. U. UE, L63, 28.2.2004.
- Różański J. 2006. Inwestycje rzeczowe oraz procesy fuzji i przejęć w przedsiębiorstwie. W: Różański J. [red.]. Inwestycje rzeczowe i kapitałowe. Wyd. Difin, Warszawa. 23-34.
- Silverman D. 2006. Prowadzenie badań jakościowych. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Stabryła A. 2005. Zarządzanie strategiczne w teorii i praktyce firmy. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Towarnicka H. 1996. Czy i jak wspierać rozwój przedsiębiorczości w przemyśle. W: Polityka przemysłowo-strukturalna. Raport nr 10 Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej przy Radzie Ministrów, Warszawa. 213-216.
- Towarnicka H. 2004. Strategia inwestycyjna przedsiębiorstwa. Wydanie 6. Wyd. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. 2004. Dz. U. Nr 173, poz. 1807 z późn. zm.
- Żwirbła A. 2001. Metody badawcze analizy ekonomicznej. Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku.